

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'UYALAR

TALABALARNING BIOLOGIYA DARSLARIDA TAYANCH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING METODIK XUSUSIYATLARI

Jumaniyazova Nodira Xudayberganovna
(PhD)

Annotatsiya: Maqolada biologiya darslarida o'quvchilarning asosiy kompetensiyalarini shakllantirish bo'yicha pedagogik ish tajribasi keltirilgan. Maqolada samarali innovatsion texnologiyalarni an'anaviy, har xil turdagi va tuzilmalardagi namunaviy darslar bilan uyg'unlashtirish qobiliyati namoyish etilgan.

Kalit so'zlar: shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, faoliyat yondashuvi, o'z-o'zini rivojlantirish va o'z-o'zini tarbiyalash kompetensiyasi, ijtimoiy kompetensiyasi, axborot-kommunikatsiya kompetensiyasi.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ БАЗОВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ

Жуманиязова Нодира Худайбергановна
(PhD)

Аннотация: В статье представлен педагогический опыт формирования основных компетенций учащихся на уроках биологии. В статье продемонстрирована мобилизация путем интеграции эффективных инновационных технологий с традиционными, различными типами и структурами образцовых уроков.

Ключевые слова: личностно-ориентированный подход, деятельностный подход, компетенция саморазвития и самовоспитания, информационно-коммуникационная компетенция

METHODOLOGICAL FEATURES OF DEVELOPING STUDENTS' CORE COMPETENCIES IN BIOLOGY LESSONS

Jumaniyazova Nodira Khudayberganovna
(PhD)

Annatotion: The article presents pedagogical experience in developing students' core competencies in biology. It demonstrates the mobilization through the integration of effective: innovative technologies with traditional, model lessons of various types and structures.

Key words: *person – centered approach, activity-based approach, self- development and self- education competence, social competence, information and communication competence.*

Zamonaviy ta'limda kompetentsiyaga asoslangan yondashuv zamonaviy jamiyatda sodir bo'layotgan transformatsion jarayonlarga, bilim va texnologiyalarning o'zgarish sur'atlarining o'sishiga, jahon iqtisodiyotining globallashtirishiga javobdir. Kompetentsiyaga asoslangan yondashuvni joriy etish mahalliy ta'lim tizimining jahon ta'lim standartlariga mos kelishini ta'minlash zarurati bilan bog'liq bo'lib, bu talabalar uchun akademik almashinuv dasturlarini amalga oshirish, ularning o'z-o'zini rivojlantirish va o'zini-o'zi anglash imkoniyatini yaratish uchun sharoit yaratadi. Kasbiy tajribaga ega bo'lish va hayotda o'z o'rnini topishni osonlashtiradi. Shu bilan birga, aksariyat mualliflarning e'tibori insonning muvaffaqiyatli hayoti va turli sohalarida samarali faoliyati uchun zarur bo'lgan eng muhim, eng integratsiyalashgan shaxs sifatida asosiy vakolatlarini shakllantirish masalasiga qaratilgan.

Kompetentsiyaga asoslangan yondashuv o'quvchilarning o'quv materiali va kundalik hayot amaliyoti o'rtasidagi bog'liqlikni anglash, darslarda olingan ma'lumotlardan amaliy foydalanish imkoniyatlarini aniqlashtirish bilan bog'liq bo'lgan o'rganish uchun mazmunli motivatsiyani yaratish uchun juda keng imkoniyatlarni beradi. olingan bilimlarning ijtimoiy va shaxsiy ahamiyatini tushunish. Buning uchun olingan bilim va ko'nikmalar shaxsiy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan kontekstda ko'rib chiqiladi, ularning inson, jamiyat va tabiat hayotidan ma'lum holatlar bilan aloqasi o'rnatiladi.

.Bugungi kunda maktab oldida har qachongidan ham ko'proq ongli, har qanday hayotiy va ijtimoiy rollarni muvaffaqiyatli bajarish, uning hayotining yaratuvchisi bo'lish, zamonaviy jamiyatga faol integratsiyalashish imkonini beradigan yetarli darajada shakllangan vakolatlariga ega shaxsni tarbiyalash muammosi turibdi. O'quvchilarning kompetensiyalarini shakllantirishda yuqori samaradorlikka ta'lim jarayonini tashkil etishning turli shakl va usullaridan foydalanish orqali erishiladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarga, o'quvchilar faoliyatining faol shakllarini ta'minlovchi interfaol o'qitish usullariga ustuvor ahamiyat beriladi. Tanqidiy fikrlash - ma'lumotni o'zlashtirishdan boshlanib, qaror qabul qilish bilan yakunlanadigan murakkab aqliy jarayon. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodologiyasini o'z ichiga olgan darsni ishlab chiqish 3 bosqichni o'z ichiga oladi.

1-bosqich - chaqirish (aktuallashtirish bosqichi, qiyinchilik) Bu bosqichda o'quvchilar mavzu bo'yicha ma'lum bo'lgan hamma narsani faol ravishda eslashadi. Ushbu boshlang'ich o'quvchilarga o'z bilimlari darajasini baholash imkonini beradi. Bu bosqich juda muhim, chunki mustahkam bilimlarni shakllantirish faqat mavjud asosiylar asosida amalga oshiriladi.. O'quv jarayonida o'quvchilar materialni ovozli qiladilar, bu zaruriy shart, chunki fikrni, bilimni ifodalash jarayonida o'quvchilar o'z-o'zini anglash darajasiga ko'tariladi; qiziqish va o'z-o'zini yo'naltirish - mavzuni o'rganish bo'yicha, mashg'ulot maqsadi

aniqlanganda, bu hal qiluvchi daqiqadir. Uyg'otish bosqichida ishning asosiy shakllari: "aqliy hujum"; juft bo'lib ishlamoq; guruhlarda ishlash.

2-bosqich – tushunish (yangi materialni o'rganish bosqichi) Bu yerda o'quvchilar yangi ma'lumotlar, g'oyalar, matn bilan ishlash, turli hujjatlar, videomateriallar bilan tanishadilar. Ish jarayonida "Yordam" yorlig'i tizimi bilan o'qish kabi usullar qo'llaniladi. Shu bilan birga, taklif bilan tanishib chiqqandan so'ng, uning yoniga tegishli belgini qo'yish kerak:

II - ma'lum ma'lumotlar;

+ - yangi ma'lumotlar;

? - hayron, qiziq;

- men bilganimga zid.

Yorliqlar tizimi o'quvchilarga aqliy operatsiyalarni faollashtirish, bolaning o'qigan narsalarini o'zlari bilgan narsalar bilan solishtirish imkonini beradi. Shunday qilib, ma'lum va noma'lum o'rtasida bog'liqlik yuzaga keladi, o'quvchilarning axborot kompetensiyalarini shakllantirish uchun shart-sharoitlar yaratiladi.

3-bosqich - aks ettirish. Ushbu bosqichda talabalarning faoliyati ular olgan yangi ma'lumotlar ro'yxatini tuzishdan iborat. Talabalar bir-birlarini takrorlaydilar, o'rganilgan materialni yozadilar, mavzu bo'yicha diagrammalar, jadvallar, chizmalar tuzadilar va yangi materialni sinfga tushuntiradilar. Ushbu bosqichda muhim vazifalar amalga oshiriladi: o'quvchilar nimani tasavvur qilishlari va o'z so'zlari bilan ifodalashlari mumkinligini yaxshiroq tushunadilar, shuningdek, faol fikr va bayonotlar almashinuvi mavjud.

Guruhda ishlash jarayonida birgalikdagi vazifalar bajariladi. Bu ish jarayonida o'quvchilarda kollektivizm, o'zaro yordam, yordam tuyg'ulari shakllanadi, qo'rquv hissi yo'qoladi. Guruhda ishlash jarayonida talabalar so'zlashishni, muammoni muhokama qilishni, suhbatdoshning fikrini tinglashni, qaror qabul qilishni o'rganadilar.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga darsning alohida bosqichlarida qo'llaniladigan, ko'pincha "aqliy hujum", assotsiatsiya, jigso texnikasi (jigso texnikasi), interfaol "Senkan" texnikasi, insho yozish kabi turli xil uslubiy strategiyalardan foydalanish orqali erishiladi. Bu metodlardan foydalanish axborot kompetensiyalarini shakllantirish imkoniyatini yaratadi. Ular turli manbalardan ma'lumotlarni olish, qayta ishlash va ulardan foydalanish qobiliyati bilan bog'liq.

Shunday qilib, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodologiyasi o'quv jarayonining samaradorligini maksimal darajada oshirishga imkon beradi, barcha o'quvchilar faol, ijodiy o'quv faoliyatiga, o'z-o'zini ta'lim jarayoniga jalb qilinganida shunday sharoitlarni yaratishga imkon beradi. O'z-o'zini anglash, muloqot qilishni, hamkorlik qilishni, tanqidiy fikrlashni, o'z pozitsiyasini himoya qilishni o'rganing. Shuni ta'kidlash kerakki, tanqidiy fikrlash texnikasi katta imkoniyatlarga ega bo'lib, uni amalga oshirish o'quvchilarning asosiy kompetensiyalarini shakllantirish uchun maqbul sharoitlarni yaratadi. Aynan mana shu vazifa har bir o'qituvchi faoliyatidagi eng mas'uliyatli vazifadir, chunki u o'quvchilarning hayotiy ko'nikmalariga, hayotga moslashishiga va nihoyat, taqdiriga taalluqlidir.

Kompetentsiyaning kommunikativ komponentini shakllantirish o'quvchilarda nutq madaniyatini, savol berish, o'z fikrlarini ifodalash va ularni aql bilan isbotlash, bag'rikenglik bilan muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Biologiya darslarida monologik nutqni rivojlantirish og'zaki so'rov, talabalar hisobotlari, loyihalarni himoya qilish, referatlar, tajribalarni sharhlash paytida amalga oshiriladi. Dars faoliyatining suhbatlar, bahslar, seminarlar, konferentsiyalar, darslar - musobaqalar, darslar - sayohatlar kabi shakllari o'quvchilarning dialogik nutqini rivojlantirishga yordam beradi. Materialni yozma ravishda taqdim etish ko'nikmalari talabalar xabarlar, tezislari, ilmiy ishlar, loyihalar yozganda shakllanadi.

Salomatlikni saqlash kompetensiyalarini shakllantirish o'simliklar va hayvonlar biologiyasini o'rganishda amalga oshiriladi. O'simliklarning inson hayotidagi ahamiyatini o'rganib, o'quvchilar o'z mintaqasining dorivor o'simliklari bilan tanishadilar. Darslarda ular inson organizmida parazitlik qiluvchi organizmlar – gelmintlar, zamburug'lar, viruslar va bakteriyalar haqida ma'lumotga ega bo'lib, ularning organizmga kirib borish yo'llarini izlaydilar.

Shuning uchun kompetentsiyaga asoslangan yondashuv ta'lim va hayot ehtiyojlari o'rtasidagi tafovutni bartaraf etishga qaratilgan. Kompetentsiyaga yo'naltirilgan ta'lim g'oyasi tanlash erkinligi, ijodiy tashabbus, hayotiy tajriba va loyiha faoliyati kabi ijtimoiy ahamiyatga ega qadriyatlarni tasdiqlovchi pedagogik texnologiyalar bilan uzviy bog'liqdir. Shunday qilib, kompetensiyaga asoslangan ta'lim modeliga o'tish aslida ko'nikma va ko'nikmalarni pedagogik faoliyat amaliyotiga faolroq jalb qilish va olingan bilimlardan foydalanish qobiliyatiga e'tiborni qaratish bilan bog'liq.

Adabiyotlar:

1. Жалилова В. А. Компетентностный подход в обучении и воспитании [Текст] // Педагогика: традиции и инновации: материалы VI Междунар. науч. конф. (г. Челябинск, февраль 2015 г.). — Челябинск: Два комсомольца, 2015. — С. 132-135.
2. Маскин В.В., Меркулова Т.К., Петренко А.А. Алгоритм перехода образовательного учреждения к компетентностному подходу: Практическое пособие / под ред. В.В.Маскина. – М.: АРКТИ, 2006. – 64 с.
3. Сергеев И.С., Блинов В.И. Как реализовать компетентностный подход на уроке и во внеурочной деятельности: практическое пособие. – М.: АРКТИ, 2007. – 132 с.

